

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Иванка Василева Асенова, преподавател в катедра Психология
на Философски факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“,
Благоевград

на дисертационния труд на АНА ЧУЧКОВА
на тема: „ ЛИЧНОСТНИ ОСОБЕНОСТИ НА ОНКОБОЛНИ ЖЕНИ ОТ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЯ“

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в област на
висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално
направление 3.2 Психология, научна специалност 05.06.05. Педагогическа и
възрастова психология.

1. Общо представяне на процедурата и докторанта:

Представеният комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с чл.55 (3) от Вътрешните правила за развитие на академичния състав ЮЗУ „Неофит Рилски“ и съдържа всички изискуеми документи. Те са коректно оформени и подредени.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели, задачи и хипотези:

Започвайки с общите характеристики на проекта за дисертационен труд на Ана Чучкова, избраната тема действително е актуална и значима предвид нарастващото в световен мащаб разпространение на онкологичните заболявания - едни от най-тежките болести, защото в повечето случаи водят до летален изход, а самото им протичане е свързано с болка, страдание и висок дисстрес. Нарастващото количество данни, свидетелстващи за ролята на психосоциалните фактори в генезиса, динамиката и лечението на

онкологичните заболявания естествено насочва вниманието на специалисти и изследователи към увеличаване, задълбочаване и верифициране на наличните знания по тази проблематика.

Като млад изследовател, Ана Чучкова прави точно такъв скромнен опит с дисертационното си изследване, чиято основна цел е „да обогати знанията за личностните характеристики на вече болни жени с диагноза рак на гърдата“. Тази цел е декомпозирана в конкретни изследователски задачи и експериментално проверяеми хипотези, чиято емпирична верификация определя основния приносен потенциал на дисертационния труд.

Факти, които увеличават научно-практическата стойност на дисертационния труд е, че е първото в Република Македония изследване по този проблем и цели да спомогне за очертаването на конкретни насоки за психотерапевтична и психопрофилактична работа със страдащите от това заболяване в страната.

3. Познаване на проблема:

В съвременните схващания за етиопатогенезата на онкологичните заболявания Ана Чучкова търси качествени аргументи за продължаващо по-задълбочено изследване на връзката „личност – онкологични заболявания“. Дисертантката коректно представя теоретичните перспективи на изследваните конструкти и успява да постигне добро ниво на синтезиране на понятийния апарат, което свидетелства за нивото на теоретичната ѝ подготовка и умението ѝ за многоаспектното дискутиране на проучвания проблем.

4. Методика на изследването:

Използваният методически инструментариум включва пет въпросника: въпросникът на Цунг за диагностика на депресивните състояния, личностният въпросник на Айзенк, ревизираният НЕО личностен въпросник на Коста и

Макрий, въпросникът за диагностика на емоционалната самооценка на Уесман и Рикс и въпросникът за диагностика на акцентуациите на личността на Леонхард и Шмишек. Всеки от приложените тестове е релевантен на целите на проучването, но е допуснато ненужно и необосновано двукратно изследване на едни и същи личностни характеристики чрез едновременното приложение на личностния въпросник на Айзенк и НЕО личностния въпросник на Коста и Макрий.

За обработката на суровите емпирични данни са използвани адекватни статистически методи.

Обемът на изследваната извадка не е голям – 100 жени със и 100 жени без диагноза *рак на гърдата*, но е достатъчен за този вид научна разработка.

Всички тези констатации позволяват заключението, че методиката, която дисертантката е конструирала позволява постигането на заложената изследователска цел, изпълнението на поставените задачи и емпиричната проверка на издигнатите хипотези.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд:

Представеният дисертационен труд на докторант Чучкова е с общ обем от 139 страници, които последователно са структурирани в увод, три глави, изводи и препоръки, заключение, приноси, библиография и приложения. Библиографията на дисертацията включва 110 заглавия, от които 55 на кирилица и 55 на латиница, като всички използвани източници са релевантни на разглежданата проблематика. Докторантката е онагледила текстовото си изложение с помощта на 11 таблици и 16 фигури.

Теоретичната глава на дисертационния труд е с добра структура. След кратко въвеждане в теорията за личността и факторите за нейното формиране, дисертантката надлежно разглежда съвременните схващания за онкологичните заболявания като медицински и психологичен проблем. Тя правомерно

подчертава, че съвременната перспектива на изследване и осмисляне на онкологичните заболявания акцентира върху тяхната психосоматична обусловеност. Специално внимание е отделено на психоонкологията като съвременно направление в изучаването на онкологичните заболявания, което съчетава знания от областта на психологията, онкологията и социологията. В края на теоретичната част Чучкова прави преглед на публикациите върху личностните изменения при онкологични заболявания, поставяйки акценти върху постановки и експериментални резултати, които са пряко свързани с нейните изследователски задачи.

Концептуално-методологичната част на дисертационния труд, която обхваща глава втора на ръкописа е систематично разработена. Задачите и хипотезите на изследването са правилно формулирани, взаимосвързани и кореспондират с направения литературен обзор и теоретичен анализ в предходната глава, но формулировката на целта на изследването не е прецизирана. Чучкова посочва като цел на изследването „... да установим кой са личностните фактори, които са предиктори за заболяването и последващата активност на жената“. С този дизайн на изследването, подобна цел не може да бъде реализирана, защото получените резултати, информират за моментното състояние на проучваните личностни характеристики. Регистрираните междугрупови различия действително може да отразяват преморбидно съществуваща специфика на личността на жените с рак на гърдата, но също толкова вероятно е да отразяват различия, обусловени от настъпила морбидна промяна, която изглежда много вероятна, дори неминуема, предвид вида на заболяването и силния му психотравмиращ ефект за индивида, или пък да отразяват сумарния ефект на преморбидна личностна специфика и морбидна личностна промяна. Дизайнът на изследването не позволява направата на тази диференциация.

Трета глава на дисертационния труд представя собствено проведените от дисертантката проучвания. Анализът на получените резултати е представен в реда на приложените въпросници. Дисертантката не е представила успешно анализа на резултатите от проведеното експериментално изследване. Представянето на резултатите от статистическия анализ е оскъдно, непълно и на места неясно. Озаглавяването на някои фигури (напр., 2 и 10) не съответства на съдържанието, което представят, а други фигури са с неясни обозначения (напр., във фиг. 5, представяща разпределението на участниците в групите според демонстрираната степен на екстраверсия, ниската, средна и висока степен на екстраверсия са обозначени като „показатели от 1 до 6“, „показатели от 7 до 15“ и „показатели от 16 до 25“, съответно).

Всичко това затруднява преценката, доколко формулираните в края на разработката *изводи* са адекватни обобщения на психометрично получените резултати.

Освен това, класическата схема за презентиране на резултати от изследване изисква първо да се представят подробно текстово, таблично и графично резултатите от статистическите анализи на емпиричните данни, след което в отделна подглава, традиционно озаглавявана „дискусия“ или „обсъждане“, да се представи техния съдържателен интерпретативен анализ.

Чучкова не е спазила тази схема –презентирането на резултатите от статистическия анализ на емпиричните данни по всяка от проучваните променливи е преплетено с техния интерпретативен анализ. Също така, тя е предпочела да не структурира текста в подглави, което още повече затруднява възприемането и осмислянето на информацията.

В края на описанието на резултатите дисертантката все пак прави обобщен съдържателен анализ на емпиричните данни в рамките на първоначално визираните хипотези, въз основа на който формулира изводите, заключенията и приносите, както и някои препоръки за психотерапевтична работа с тази категория жени.

Този дисбаланс е преодолим и дисертантката има необходимия потенциал да се справи с него в бъдещите си изследвания.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката:

Дисертационният труд теоретично обосновава и емпирично доказва базовата теза на дисертантката за съществуването на личностни различия между жените с диагноза *рак на гърдата* и жените без тази диагноза. На базата на очертаните значими междугрупови различия по отношение на изследваните личностни дименсии дисертантката извежда специфични за всяка от изследваните групи жени личностни профили.

7. Автореферат:

Авторефератът на дисертационния труд релевантно представя неговата структура и съдържание, което дава основание да си заключи, че той е качествено подготвен и адекватно презентира както емпиричните резултати, така и тяхното теоретично и практико-приложно осмисляне.

8. Критични забележки и препоръки:

Към отправените по-горе съдържателни критични бележки относно недостатъчно прецизното формулиране на изследователската цел, ненужното дублиране на скали, измерващи едни и същи личностни характеристики и недоброто презентирание на резултатите от статистическия анализ на поучените емпирични данни, към ще добавя още няколко, които са с технически характер:

Съдържанието на ръкописа се нуждае от оптимизиране: докато най-малката по обем втора глава („Дизайн на проведеното изследване“), съдържа 19 подглави, трета глава („Анализ на данните от изследването“) съдържа само една подглава.

Ненужно обстоятелствено е описанието на изследователския инструментариум, особено на използваните математико-статистически методи, изложението на които обхваща 9 страници.

В ръкописа е използвано двойно цитиране – и в скоби, и под черта.

В текста са допуснати множество технически, пунктуационни и граматични грешки (пример: заглавие 1.4. Личностни изменения на онкологичните заболявания), които силно затрудняват възприемането и осмислянето на текста.

Приложение 5 липсва, приложения 3 и 4 не са озаглавени, а въпросникът на Айзенк (приложение 2) е приложен на български, а не в превод на македонски, както е редно.

Заключение:

Актуалността на темата и научно-практическата стойност на резултатите от емпиричното изследване вземат превес над пропуските и несъвършенствата при представянето на резултатите от проведения статистически и интерпретативен анализ на получените емпирични данни, което аргументира решението ми да дам положителна оценка на представения за защита дисертационен труд и да гласувам с „Да“ за присъждането на научната и образователна степен „доктор“ на Ана Чучкова.

27 август 2017 г.

Рецензент:

/доц. д-р Иванка Асенова/